

גידול זון לאביסה טרייה

כללי

זון מגודל בארץ שנים רבות, ומשמש לאביסה טרייה של הבקר וליצור שחת. איכות מרכיבי המזון של של הזון גבוהה ביותר (חלבון, NDF ונעכלות כללית) ובארצות רבות הוא משמש כמזון הגס העיקרי המסופק לבקר. זני הזון המגודלים בארץ הם חד-שנתיים ורב קציריים. המעבר מהזנה טרייה למזון משומר ביחד עם הצורך במספר קצירים וכן קשיים בקציר בימי גשם גרמו להקטנה בשטחי הזון והיום הוא מגודל במשקים בודדים. שינויים במשק החלב והרצון להעלות את רמת המוצקים בחלב ע"י הגדלת כמות המזון הגס במנת הבקר, ביחד עם יכולת ניצול מים שוליים ויכולתו של הזון לנצל ניטרטים בקרקע, עשויים להביא להתעניינות מחודשת בגידול זה. מטרת דפים אלה לתת מידע כללי על גידול הזון בארץ.

מינים וזנים

הזון משתייך למשפחת הדגניים. בארץ נהוג לגדל זון מהסוג *Lolium ultiflorum* מהזן החד-שנתי *Vestervaldi*. זן זה הוא זן חד-שנתי רב קצירי (2-5 קצירים בעונה). תקופת גידולו המיטבית היא במשך הסתיו, החורף והאביב המוקדם.

קרקעות ואזורי גידול

הזון גדל בכל סוגי הקרקעות בארץ, החל מקרקעות קלות ועד קרקעות כבדות. סוגי הקרקעות: לס, חמרה, טרה רוסה, קרקעות בזלתיות וקרקעות ביצה בעבר. רצוי לא לזרוע את הזון בשטחים סלעיים או שיש בהם אבנים רבות, מחשש לנזקים לכלי הקציר.

מועדי זריעה

ניתן לזרוע את הזון החד שנתי מסוף ספטמבר עד סוף נובמבר. קביעת מועד הזריעה תלוי ביכולת החקלאי להנביט את הזון בהשקיה וסוג הקרקע. באדמות כבדות לאחר גשמי הסתיו הזריעה קשה, יתר על כן עקבות הטרקטורים (קוליס) יוצרים חריצים בשטח המקשים על הקציר והאיסוף. הזריעה המוקדמת מאפשרת קציר ראשון לפני גשמי הסתיו. לאחר הקציר הראשון יש הסתעפות מואצת של נוף הצמח ושורשיו. הסתעפות זאת יוצרת מצע הבולם את שקיעת הגלגלים של כלי הקציר וההובלה. בקרקעות קלות ניתן לאחר בזריעה ולהנביט את הזון ע"י הגשמים. בקרקעות אלה החשש מחריצי הגלגלים פחות, הן בזמן הזריעה והן בזמן הקציר.

יבולים

בזריעה מוקדמת ניתן לקבל יבול של 1.5 טון חומר יבש לדונם (4-5 קצירים ביבול של 300-350 ק"ג חומר יבש לדונם) ובזריעה המאוחרת כ-1 טון חומר יבש לדונם (2-3 קצירים).

עיבודים

כדי לזרוע את הזון אפשר להשתמש בעיבוד שטחי וזאת בתנאי שבעיבוד זה יוצנעו שאריות הצמחים מהגידול הקודם. כדי להכין מצע זרעים טוב, רצוי להשקות את השטח בכ-50 קוב"ד. לאחר ההשקיה יש לדסקס את השטח או לתחחו לעומק 10 ס"מ, ולוודא שהקרקע מפוררת כולה. הזריעה נעשית בטורית (דרייל) ולאחריה יש לעגל את הקרקע במעגילה, כדי להדק את הקרקע לזרעים וכדי להשקיע בקרקע עצמים (אבנים וכו') היכולים להסב נזק לכלי הקציר.

דישון

חנקן: הזון הוא גידול מנצל כמויות גדולות של דשן חנקני. כמות החנקן הנצרכת מושפעת מקצב גידול הצמח ולתכולת החלבון בעלוותו. כמות החנקן הנדרשת מחושבת בשיטה הבאה: כמות החנקן הצרוף = היבול השנתי הצפוי בק"ג $0.0288 \times$ חנקן (18% חלבון). לדוגמא, ביבול צפוי של 1.5 טון חומר יבש לדונם: $0.0288 \times 1500 = 43.2$ ק"גד' חנקן צרוף. ממומלץ לדשן ב-10 ק"ג חנקן צרוף ביסוד, ולהוסיף לאחר כל קציר את כמות הדשן שנצרכה בהתאם ליבול החומר היבש, לפי נוסחת החישוב. בחורף קצב הניטרפיקציה של הקרקע נמוך, לכן מומלץ לדשן בדשן ניטרטי. במשקים בהם משתמשים בחנקן ממקורות אורגניים (זבל וקולחין) ניתן להפחית את כמות הדשן המינרלי, בהתאם לתכולתו במקורות החנקן הנוספים.

זרחן: ריכוז הזרחן הדרוש בשכבת הקרקע בין 20-0 ס"מ הוא כ-20ppm. בשדות בהם הרמה נמוכה מערך זה יש להוסיף 8-10 ק"ג סופר פוספט מעושר כדי להעלות את הרמה ב-1ppm. כדי להבטיח את כמות הזרחן הדרושה לגידול, מומלץ להוסיפו כדשן יסוד לפני הזריעה. אשלגן: ריכוז האשלגן הדרוש בשכבת הקרקע בין 20-0 ס"מ הוא 10 ח"מ. ברמה פחותה מ-10 ח"מ מדשנים ב-50 עד 100 ק"ג אשלגן כלורי לדונם. את האשלגן מומלץ להוסיף כדשן יסוד לפני הזריעה.

זריעה

את הזון זורעים בטורית, בכמות של 4.5 ק"גד' ולעומק של 1-1.5 ס"מ. לאחר הזריעה יש לעגל את השטח. צפיפות הנבטים הרצויה 250-300 נבטים למ"ר.

השקיה

הזון הוא גידול חורפי היכול לנצל את הגשמים בתקופת גידולו, כולל הנבטה בזריעה מאוחרת. בזריעה מוקדמת החל מחודש ספטמבר יש להנביט את הזון בהשקיה וכן להשקותו עד בא הגשמים. השקיות הנבטה: מומלץ להשקות בהמטרה 3 השקיות של 40 קובד' לכל השקיה, ובמרווחים של 5 ימים בין השקיה להשקיה. השקיות אלה יבטיחו נביטה והשתרשות וכן מילוי חתך הקרקע לעומק 120 ס"מ. במידה ויש רטיבות בקרקע ניתן להפחית את כמויות המים בהשקיות השניה והשלישית. בהמשך הגידול, מקובל להשקות פעמיים בין הקצירים. כמות המים להשקיה מחושבת לפי התאדות מגיית סטנדרטית מוכפלת במקדם 0.8. ההשקיות ניתנות עד ירידת הגשמים וכן באביב לאחר הפסקת הגשמים. בתקופת הגשמים בד"כ אין צורך בהשקיה, אלא אם יש עצירה בגשמים ובמקרה זה משקים לפי החישוב המתואר בפסקה הקודמת. להשקיית הזון ניתן להשתמש במים מליחים ובמים מושבים (ראה דישון חנקני).

מחלות ומזיקים

בד"כ אין צורך בהדברת מחלות ומזיקים בזון. במידה ויש חשש להופעת מחלות או התקפת מזיקים העלולים לגרום לנזק כלכלי יש להתייעץ עם מדריכי גד"ש או מדריכי הגנת הצומח.

הדברת עשבים

הזון הוא גידול צפוף שבד"כ אינו זקוק לטיפוללים להדברת עשבים. בזמן הקציר הראשון (קציר ניקוי) נקצרים העשבים ורובם אינם מחדשים גידולם. במידה והשטח משתבש בעשבים לאחר הקציר הראשון, יש להתייעץ עם מדריכי גד"ש על הדרכים והשיטות להדברת העשבים.